

Kesäkuussa –44 lähti 17 vuotias koulutyttö kotikylästään Sakkolan pitäjän Haitermaalta lehmikarjan kanssa evakkotaipaleelle. Omien lehmien lisäksi kuului joukkoomme neljän naapurin karja, mukana yksi lammaskin. Paimenia lisäkseni oli kolme. Koska käsky oli kuulunut siviilien poistumiseksi, emmekä asemalta saaneet rautatievaunua, oli edessä maantie jalan kulkea. Isä jäi vielä kotiin viimeistelläkseen tavaroiden pakkaamista ja viedäkseen ne asemalle odottamaan kuljetusta. Toisen hevosen kärryihin hän lastasi vilja- ja jauhosäkkejä ja iäkkäämpi mies kylästämmme tarttui ohjaksiin. Mukanamme oli myös naapuri hevosekärryineen. Ensimmäisen yön vietimme Pyhäjärven puolella, tai oikeastaan Ida (yksi naisista) ja minä kotona. Pälkähti nimittäin illalla päähämme, että pyydetäänpäs polkupyöriä lainaksi ja käydään katsomassa, mitä kotiin kuuluu.

Vanhin sisareni, joka päivisin oli lottatehtävissä ja isä olivat kotona. Tuvan lattialla makasi lomalta palaavia sotilaita odotellen kuljetusta rintamalle. Nukkumisestamme ei kuitenkaan tahtonut tulla mitään, sillä tykit jylyisivät ja ikkunat helisivät. Aamuyöstä sisartani tultiinkin hakemaan työpaikalle ja me Idan kanssa nousimme pyörien selkään ja poljimme joukkomme luo. Matkareittimme kulki aika läheltä Myllypellon asemaa, joten poikkesin kysymään kyytiä Äänekoskelle. Turhaan. Käväisin myös tervehtimässä lähiseudulla asuvia sukulaisiamme, jotka siinä vaiheessa vielä olivat kotonaan. Kun eräänä iltana Kaukolassa olimme asettuneet majapaikkaamme taloksi, saapui isä hevosesensa kanssa. Kuinka ollakaan, sinä yönä koitti kantavan tamman varsomisen aika. Aamulla meidän karavaanimme jatkoi matkaa, mutta isä sanoi jäävänsä lepuuttamaan hevosta pariiksi päiväksi. Muutaman vuorokauden kuluttua pitäessämme päivällä lepotaukoa, poiki meidän lehmämme. Naapurin mies tappoi vasikan ja jonkun tunnin vierähdettyä olimme taas menossa. Ilmeen seudulta jäi mieleeni kylä, josta tuli pullonkaula. Tien leveys ei millään tahtonut riittää. Meitä pohjoiseen päin pyrkiviä sotapakolaisia oli jo tientäydeltä ja sitten piti yrittää antaa kulkuväylä Kannaksen suuntaan ajaville armeijan autoille. Kaikki mahdolliset pihat ja tarhat olivat jo "kansoitettuja". Löysin kuitenkin eräästä aitauksesta juuri meidän eläimillemme sopivan levähdyspaikan. Niin sitten paimentyttökin painoi päänsä pientareelle ja otti nokoset. Läpi unen kyllä kuuluivat autontorvien törähdykset, jarrujen kitinät, lehmien ammumiset. Jäipä yksi eläin auton allekin. Ruuhkan mentyä ohi, lähdimme mittaamaan maantietä. Ettei elämä olisi aivan yksitoikkoiseksi käynyt, pääsimme välillä kulkuneuvoonkin. Sulkavalla nimittäin ylitimme vesistön lossilla. Joroisissa tiemme ohitti rautatien. Pidimme päivän paussin. Tiedustelin junaan pääsyä – ei vieläkään.

Ehkä joku teistä on jo ehtinyt ajatuksissaan kysyä, missä yövyimme, söimme? Kaikki oli hyvin järjestetty. Matkareitti oli viitoitettu, yhteismajoitus ja ruokailu olivat kansakouluilla. Jos voimia ja päivää riitti, saatoimme joskus koululta jatkaa eteenpäin. Minä katselin sitten tienvarren taloja yöpymistä silmälläpitäen. Tuossa on vauraannäköinen talo. En uskalla mennä sieltä kysymään, ovat varmaan ylpeitä ihmisiä, ajattelin. Vaikealta se aina tuntui. Mihin rohkenin mennä, saimme yösijan. Kuten alussa mainitsin, meillä oli mukana jauhosäkkejä. Ainakin yhden kerran talossa illalla sekoitimme ruisleipätaikinan, aamulla paistoimme. Saimme separoida maidon. Kesällä kerma happani nopeasti, kirnuuntui automaattisesti hevosen kyydissä voiksi. Seuraavalla etappipaikalla pesin sen. Kas, nyt oli uunituoretta leipää, "verskii" voita ja ihan oikeata kirnupiimää, lisänä suolaista särvintä kotoa tuodusta kalapytystä.

Karjalan kannaksella oli lupa syöttää lehmiä heinäpellossa. Kylläisten eläinten kanssa oli helppo kulkea. Kun majapaikasta lähdimme, minä "matkanjohtajana" kuljin kärjessä takaperin, kutsuin – "väätin", varpaille nousten laskin, oliko yhtä monta päätä letkassa mukana, kuin pitikin olla. Eräänä päivänä huomasimme, että lammas, joka uskollisesti oli seurannut mukana, puuttui joukosta. Se oli nukkunut tiheässä heinikossa niin sikeästi, ettei havainnut toisten lähtöä. Emme voineet enää palata hakemaan.

Matkan edistyessä pitemmälle laitumet vähenivät. Joskus saimme aamulla etsiä lehmiä parikin tuntia aitaamattomilta, laajoilta väljemetsämailta. Yleensä ne olivat asettuneet makuulle melkein kylki kyljessä kiinni.

Pieksämäellä päätimme levätä hyvin loppumatkan koitosta varten, sillä täältäkään ei löytynyt junanvaunusta paikkaa meille. Ja mikä olikaan levätessä. Saimme yksityiskodissa suorastaan ylellisen vastaanoton, syötettiin ja juotettiin. Nukuimme oikein vuoteissa kahden valkoisen lakanan välissä, me, jotka emme viikkojen aikana olleet voineet kunnolla peseytyäkään. Suuremmilla paikkakunnilla, kuten täällä, maidolla oli kova kysyntä, ihan kilpailtiin jonotusvuoroista.

Myös Kannaksella oli sotilaille maito tarpeen. Mutta joinakin matkamme päivinä, jouduimme lypsämään maahan. Tulkoon vielä kerrotuksi, että viimeisenä iltana Laukaassa pääsimme maalaistaloon, jossa meille lämmitettiin sauna. Kylvyn jälkeen hoidettiin ja rasvattiin jalkani, sillä olin osan matkaa taivaltanut paljain jaloin.

Äiti kertoilikin jälkepäin, että kaivelin vielä viikkojen kuluttua hiekansiruja jalkapohjistani. Kotoa lähtiessä panin saappaat jalkaan, mutta ajan mittaan ne "kalusiit rakot kantapäihe". Vaihdoin mummon tekemiin tuohitohveleihin. Eihän niitten kanssa kauan hiekkaista maantietä kävelty, hajosivathan ne. Tilaisuuden tullen ostin kaupasta paperikankaiset kengät, joissa oli puupohjat.

No niin. Runsaan kolmen viikon kuluttua saavuimme Äänekosken yhteiskoululle, jossa oli siirtoväenhuolto, koululle, jota kolme vuotta myöhemmin pääsin ylioppilaaksi. Siellä oli myös äiti vastaanottamassa. Koko tämän ajan hän oli odottanut, välillä itkeskellytkin, että tyttö on ehkä ollut Elisenvaaran pommituksessa. Mutta mehän emme päässeet Sakkolan asemalta junaan, ehkä onneksemme. Kannaksen tiellä kerran juoksimme metsään, kun koneet lähestyivät. Isä ei saanut matkalla meitä kiinni. Hän tuli perille vähän myöhemmin, varsa laatikkoon pantuna kärryissä.

Ensimmäinen työpaikkani pillerinpyörittäjänä oli kaukana Kolarissa. Paria kolmea lyhyttä eri puolille Suomea tehtyä "keikkaa" lukuun ottamatta Lopella vierin vajaat kymmenen vuotta elämästäni. Nyt on kulumassa 23. vuosi Riihimäen I Apteekissa. Nykyisin tehtaot pyörittävät pillerit puolestamme. Niiden myynnin ohella mm. sekoitamme aika paljon ihottuma salvoja, joten perinteistä työtäkin vielä on.

Hyvinkäällä helmikuun 10. päivänä 1986

Hanna Kuisma